

Med skrivdon och ABC-bok

En dag kom Ullas Maria (Flint Maria Larsson) och berättade att hon när hon städade härbret hade hittat en så underlig grej, som hon inte visste vad det var och vad den skulle användas till. Det var tydligen någon sorts behållare, fint svarvad av horn. Nedre delen såg ut som en strödosa med en massa fina hål i locket, ovanpå den en mindre behållare, mörk inuti av någon vätska, och ovanpå allt ett tätt tillslutande lock påskruvat. Det var inte svårt att se att detta var ett gammaldags skrivdon, avsett för bläck och skrivsand och lätt att föra med sig. Man hade ju inga läskapper då utan stödde skrivsand över skrivdonet och skakade av den, när den sugit upp överflödigt bläck. — Ett litet bläckhorn av keramik och en liten innehållsrik ABC- och läsebok hade hon också funnit. Dessa fynd gav oss anledning fundera över läs- och skrivförhållanden här för så där en två hundra år sedan.

Skrivdonet skall enligt släkttraditionen ha tillhört Flint Anders Andersson, en mångbetrodd man, som levat ”för länge sen”. Vi fann namnet under ett av församlingens stämmoprotokoll, från 1778. Där stod: *Flint Anders Andersson i Grudbo uppsyningsman*, ytterligare beseglat med bomärket. — Det är klart att den unga församlingen i hög grad var i behov av skrivkunniga män i den nya styrelsen, och så inköptes skrivdonet och man började lära sig skrivkonsten. Det hade nog väckt stora förhoppningar och förundran, liksom inköp av den första slättermaskinen och bilen under senare tid!

Vi ville veta mera om denne föregångsman och gick till

Husförhörsboken. Enligt 1686 års kyrkolag var prästen ålagd att jämte klockaren lära bygdens ungdom att läsa och att kunna de viktigaste av kristendomens huvudstycken, och vid husförhören förhördes varje person, och hans förmåga betygsattes och infördes i prästens bok. De betygsatta ämnena var: läser-catekes-hustaflabot + psalm-bibel-förstår. Hustaflan innefattar regler för hur en kristen skall förhålla sig, från de yppersta, biskoparna, till de yttersta, änkorna. Inte underligt att man fruktade husförhören om hösten lika mycket som åskan om sommaren! Blev man underkänd så fick man varken begå nattvarden eller gifta sig, och man har många exempel på par, som fick genomgå en extra duvning i tros läran, innan de fick ta ut lysning.

I husförhörsboken finner vi tre personer med namnet Flint Anders Andersson fr Grudbo. Den första levde mellan åren 1711-1784. Denne Flint Anders har betyg *n* (någorlunda) för alla ämnena utom ”förståelsen”, där har han *i* (intet), men då är han ju också bra gammal! — Den andre Flint Anders, som levde åren 1744-1819 och som förmodligen skaffat skrivdonet, har betyget *v* (väl) i alla ämnen utom för bibel och förståelse, där han får nöja sig med *n*. Med den siste Flint Anders (1779-1837) har *v* över hela linjen. Där har tydligen skrivdon och läsebok gjort sin tjänst! — Även en fjärde Flint Anders finns i släkten, den som invaldes i socknens första skolstyrelse år 1842, den svenska folkskolans födelseår.

Den lilla ABC- och läseboken påfordrar en särskild uppmärksamhet. Den innehåller på sina tolv blad allt vad man ansåg att en kristen borde kunna utom från bibeln och psalmbok, vilka man förutsatte skulle finnas i varje hem.

Boken är förvärnansvärt modern i sin koncentration och uppläggning. Utom den nödvändiga värpande tuppen i slutet finns bara en sida med bilder, och inläringen av de olika djurens läten — där även kusen innästlat sig med sitt ropande — sker genom den efter ljudmetoden nu återupptäckta ordbilds-metoden. Annars läser man ju i slutet på 1800-talet: l,ä, säger lä, s,a, säger sa, säger lä-sa. — En finurlig räknatabell finns, jämte vikt- och mynttabell, och framför allt böner och kristendomens huvudstycken. Ur ”Hustaflan” är medtaget 23 verser ”Korta Tänkespråk för Barn”, av vilka vi kan ge några smakprov:

Ab	eb	ib	ob	ub	Ga	ge	gi	go	gu
Aef	ecf	icf	ocf	ucf	Ha	he	hi	ho	hu
Aff	eff	iff	off	uff	Ka	ke	ki	ko	ku
An	en	in	on	un	La	le	li	lo	lu
Ba	be	bi	bo	bu	Ma	me	mi	mo	mu
Bra	bre	bri	bro	bru	Na	ne	ni	no	nu
Ca	ce	ci	co	cu	Pa	pe	pi	po	pu
Fa	fe	fi	fo	fu	Tra	tre	tri	tro	tru
Fra	fre	fri	fro	fru	Wa	we	wi	wo	wu

Multiplications- och Divisions-Tafla.

2 gånger	3 gånger	4 gånger	A	B			
2	4	3	9	4	16	C	D
3	6	4	12	5	20	E	F
4	8	5	15	6	24	G	H
5	10	6	18	7	28	I	J
6 år	12	7	21	8	32	K	L
7	14	8	24	9	36	M	N
8	16	9	27	10	40	O	P
9	18	10	30			Q	R
10	20					S	T
5 gånger	6 gånger	7 gånger	U	V	W	X	Y
5	25	6	36	7	49	Z	Å
6	30	7	42	8	56	Ä	Ö
7 år	35	8	48	9	63		
8	40	9	54	10	70		
9	45	10	60				
10	50						
8 gånger	9 gånger	10 gånger					
8	64	9	81	10	100		
9 år	72	10	90	100	1000		
10	80						

Kräkan
fragar.

Lammet
bråler.

Gråshop-
pan
knarrar.

Wipen
skrifer.

Barnet
gråter.

Mådvret
blåser.

Gåsen
ladlar.

Munnen
flåsar.

Råttan
hwiner.

Ankan
snattrar.

Ulfwen
tjuter.

Björnen
munlar.

Katten
jamar.

Bussen
ropar.

Ryellin-
gen
piper.

Göken
gal.

Hunden
morrar.

Ormen
hvärfar.

Kajans
låter.

Ufwen
plar.

Saren
fwärfar.

Grodan
qvärfar.

Äsnan
skriar.

Bromsen
snorrar.

Var villig och flitig att köpa din böt,
 Så blir du med tiden beständig och klok:
 Du lär dig att känna och värda din Gud,
 Att göra Hans vilja och ålsta Hans bud,
 Att söka i dygden ditt yppersta väl,
 Den ädlaste prydnad för hjerta och själ,
 Att ålsta din nästa, förlåta hans fel,
 bli om mot den usla, och nöjd med din del,
 Att aldrig försträckas af motgång och nöd,
 Men trösta på HERren i lif och i död.

Minnet Olof & Nilsen i bängsvagnen

Marra Gull Anders Fändersön i grubblo utspjängaren

Ella Gull Gyllen i bänken utspjängaren

Leint Anders Andersson i grubblo utspjängaren

Nyl Gull Arfjängens ätt

Jensens Nyl & Andersson i ättens nygva

Hjertens Lär Andersson utspjängaren

Lafraab Olof & Andersson utspjängaren
med Olof Larsson

Ett barn, som ej tar an
Föräldras ömma råd
Med riset vänjas bör
ifrån sitt överdåd

Med ordning och besked
din kallelse förrätta,
Så spar du mycken tid,
och sysslorna bli lätta.

Tänk vad du tala vill
förr än du något säger;
den talar aldrig klokt,
som icke orden väger.

Låt andras laster ej
till odygd dig förföra;
Det minskar ej ditt fel,
att andra illa göra.

Steget är sanneligen stort till vår data- och TV-ålder, men det tål begrundas om vi enbart har vunnit på utvecklingen, om vi inte förlorat något av eget initiativ och gemensamt ansvar, av förnöjsamhet och mänsklig närhet. Med tacksamhet vill vi vårda och bevara sådana minnen från en gången tid som skrivdonet och den tunna och slitna ABC-boken.

Lilly Sterner